

Řehulková, Hana

Zpráva o výstavě Brněnští augustiniáni 19. století: úvahy o kráse a umění

Studia philosophica. 2022, vol. 69, iss. 1, pp. 69-73

ISSN 1803-7445 (print); ISSN 2336-453X (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SPh2022-1-6>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.76837>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20221207

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Zpráva o výstavě *Brněnští augustiniáni* *19. století: úvahy o kráse a umění*

Report on the Exhibition *Augustinians in Brno* *in the 19th Century: Reflections on Beauty and Art*

Hana Řehulková

7. dubna 2022 byla na Filozofické fakultě MU zahájena¹ výstava *Brněnští augustiniáni 19. století: úvahy o kráse a umění*, která je výsledkem děkanského grantu (MUNI/FF-DEAN/0130/2021). Výstava by se mohla vztahovat k všeobecným oslavám dvousetého výročí narození J. G. Mendela, nicméně hlavním tématem výstavy je dílo těch Mendelových spolubratrů, kteří se věnovali umění, kráse a filozofii a kteří dnes často zůstávají skryti ve stínu slavného objevitele zákonů dědičnosti.

Jedná se o téma bohaté. Augustiniánský klášter na Starém Brně představoval v 19. století vědecké a kulturní centrum moravského obrození, a to především v době, kdy byl opatem Cyril Napp. Za jeho úřadu v augustiniánském klášteře působil například skladatel Pavel Křížkovský, spisovatel František Matouš Klácel, literární teoretik František Tomáš Bratránek, novinář Tomáš Eduard Šilinger. Myšlenkové a tvůrčí bohatství mohou reprezentovat dvě historické události. V roce 1843 získává klášter tři nové členy – Mendela, Cygánka, Rambouska. Zatímco Rambousek se stává Klácelovým pomocníkem v národně-emanipačním boji, Mendelovi předává Klácel při svém odchodu z Brna péči o klášterní zahradu, která byla zřízena k vědeckým účelům na žádost botanika bratra Thalera. O 41 let později, v roce 1884 pak na pohřbu opata Mendela zní rekviem Pavla Křížkovského, které diriguje tehdy třicetiletý Leoš Janáček, Křížkovského žák a chráněnc kláštera.

---

1 Trvala do 5. června 2022.

Foto Rostislav Niederle

Výstava představuje čtyři tematické okruhy: obrozenecké a sociálně-filozofické snahy brněnských augustiniánů, účast kláštera na kulturním životě města Brna, umění a umělce, příspěvek k české estetice. Starobrněnský klášter se podílel na obrozeneckých snahách v mnoha ohledech. Ideály české národní emancipace byly sympatické nejen opatu Nappovi, ale téměř všechny členy kláštera vedly k nejrůznějším formám podpory českého úsilí až k revolučnímu roku 1848. Výstava pojednává o předrevoluční atmosféře a průběhu revolučních událostí v Brně, zásluhách kláštera na podpoře českého jazyka, ale také o Klácelově konceptu „vesměrnosti“, který je klíčový pro jeho filozofii, jež je prodchnuta zápallem pro český obrozenecký program. Důležitou část jeho „filozofie vesměrnosti“ představují úvahy sociální, které se Klácel snažil realizovat po svém odjezdu do Ameriky formou až utopických Svojanovů.² Na rozdíl od Klácela se cestou politické účasti snažil národní myšlenky, soci-

2 Více k tomu viz studie Lenky Lee v tomto čísle časopisu (pozn. red.).

ální otázky a křesťanské ideály prosazovat Šilinger, který od novinářské praxe přestoupil do poslaneckého úřadu.

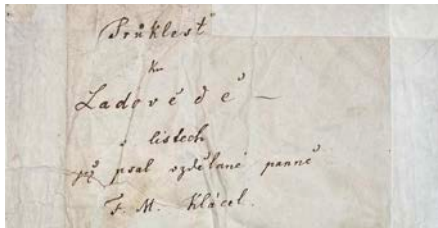
Augustiniánský klášter se ve své době také živě a aktivně zapojoval do veřejného kulturního života města Brna. Výstava představuje spolkovou činnost, která si kladla za cíl pěstovat odbornosti a dovednosti i s ohledem na národní sebeurčení. V tomto směru se zasloužil především Křížkovský o vznik zpěvácského spolku Beseda brněnská, ve kterém byly uváděny mnohé jeho skladby a jehož vedení se posléze ujal Leoš Janáček. Na založení Národní jednoty sv. Cyrila a Methoda, později známé jako Matice moravská, se podíleli Klácel a Rambousek.

Vedle spolkové činnosti utvářeli augustiniáni kulturní tvář Brna také v oblasti žurnalistiky. Po zrušení cenzury se Klácel, Šilinger, Rambousek a další účastnili zakládání samostatných a svobodomyšlných českých novin. Působili na redaktorských místech v *Týdeníku*, *Moravských novinách*, *Hlasu*, přičemž byli činní i v dalších periodikách. Obzvláště Klácel se žurnalistické práci věnoval také po odchodu do Ameriky.

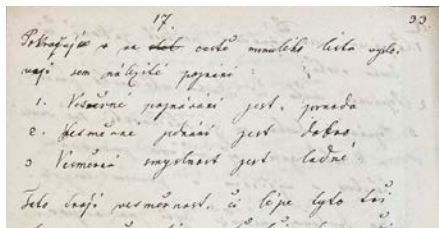
V neposlední řadě ke kulturnímu bohatství Brna přispíval augustiniánský řád již od svého založení tím, že v souvislosti s jeho badatelským a školským zaměřením byl soustavně budován knižní fond slavné augustiniánské knihovny – pozoruhodné svým obsahem vůbec, pro znalce z oboru dějin umění pak zvláště.

Augustiniáni, kteří se svojí oblastí studijního zájmu zaměřovali na humanitní vědy, často zkoumali předmět svého studia také cestou vlastní umělecké činnosti. K nejpozoruhodnějším patří dílo Pavla Křížkovského, který se zasloužil o reformu církevní hudby, přispěl k objevení a zachování moravské národní písně a určil podobu české sborové skladby. Stejně jako byl sám inspirován a ovlivněn prací Františka Sušila, inspiroval a ovlivnil hudební vzdělání mnoha vynikajících hudebníků, mezi kterými se skví jméno Leoše Janáčka. Křížkovský zhudebnil rovněž několik básní svých spolubratrů (např. Klácela a Rambouska). Ačkoliv Klácelovy básně byly ve své době vysoce oceňovány a přinesly autorovi nemalý vzhlas, jejich hodnota tkví, na rozdíl od Křížkovského hudebního odkazu, spíše v zanícené propagaci vlasteneckých myšlenek než v uměleckých kvalitách. Literatura, především německá a polská, byla životní a profesní náplní také pro Bratránka, který však své úsilí zaměřil spíše, ač ne výhradně, k akademické a překladatelské práci.

Zaměření výstavy je završeno představením estetických prací, mezi kterými jsou významné především úvahy Bratránka a Klácela. Reflexi krásy nabídl Klácel v dosud nevydané, ojedinelé, původní a ucelené české estetice *Průklesť*

Titulní stránka rukopisu Průklest k Ladovědě

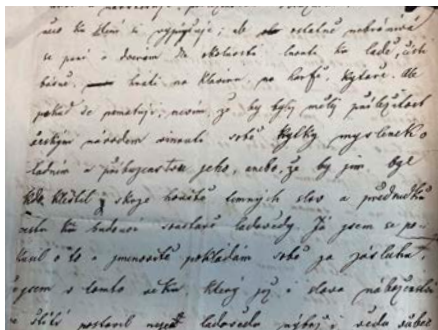

O vesměrém z Ladovědy

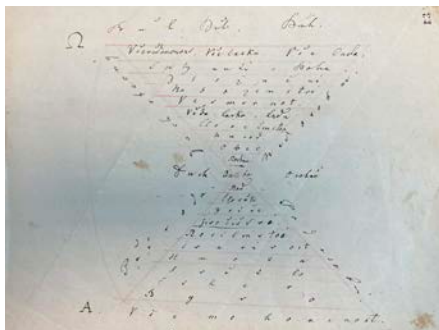
HESLO ESTETIKA U KLÁCELA

Heslo estetika zařadil Klácel jak do Slovníku pro čtenáře novin, v němž se vysvětlují slova cizího původu, který vycházel na pokračování v Moravských novinách, tak také do své německy psané Encyklopaedische Erinnerungen an Fortraege aus Logik, Ethik, Aesthetik, Literaturgeschichte, Stylistik, Pflanzen-Symbolik etc. (1868), která byla určena primárně pro dívky z brněnských měšťanských rodin, jež Klácel soukromě vyučoval.

Ostatně i Ladověda, plným jménem Průklest ku Ladovědě – v listech, jež psal vzdělané páně F. M. Klácel, je věnovaná fiktivní čtenářce a obsahuje také její odpovědi. Klácel se v rukopisu věnuje i estetické výchově, protože je názoru, že by dívky měly místo mechanického učení třeba na hudební nástroje či malování akvarelu vzdělávat v estetice. Jeho cílem je "prokést" jim k tomuto vědnímu cestu.

Úkázka z Ladovědy

Klácelovo schéma zobrazující princip vesměrnosti

k *Ladovědě*, která spolu s *Dobrovědou* a *Vesměrností* představuje základní díla jeho mohutného hegelianismem inspirovaného filozofického konceptu vesměrnosti. *Explikace pojmu krásna* je zase Bratránková nevelká studie o kráse v intencích hegelovské filozofie. K této studii se řadí i další pro estetiku relevantní práce, například o estetice rostlin, filozofická interpretace Goethova *Fausta* nebo pojednání o dějinách německé literatury.

Výše uvedená témata jsou prezentována na pěti výstavních panelech. Výklad je doprovázen obrazovým materiálem, který je tvořen ukázkami korespondence a osobní dokumentace mnichů, přejaté z fondu Moravského zemského archivu, a literárními ukázkami a fotografiemi relevantními pro úvahy o kráse a umění brněnských augustiniánů z 19. století.

Mgr. Hana Řehulková, Ph.D.

Seminář estetiky, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Arna Nováka 1, 602 00 Brno, Česká republika

hanarehulkova@mail.muni.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.
